

uitspraak, dat met de vraag naar het goede „alle wirklichen und möglichen Inhalte menschlichen Tuns, alles zeiterfüllende Geschehen in der Geschichte der Individuen wie der Gesellschaft in Frage gestellt sind” ¹⁰³). Vanuit Barth's scepsis is er volgens Gogarten geen weg meer open naar de concrete volheid der geschiedenis. Ze blijft in haar totaliteit onder het „gericht”.

Zoo schreef Gogarten in 1937. Sindsdien is er al weer veel veranderd. Vooral heeft het de aandacht getrokken, dat Barth op de een of andere manier een weg gegaan is naar soms uiterst concrete uitspraken en beslissingen en een standpunt verdedigde, dat velen met verwondering vervulde.

Was er vroeger niet het minst bij Barths aanhangers in Nederland bij de geringste aanleiding direct sprake van „kortsluiting”, doordat — naar men meende — het Evangelie in te dichte en onzuivere aanraking werd gebracht met de dingen dezer wereld, thans gaat Barth in een brief aan Hromadka, hoogleeraar in de dogmatiek te Praag de hoop uitspreken, dat de zonen der oude Hussieten aan het verweekelijkte Europa zullen laten zien, dat er nog mannen zijn. „Iedere Tsjechische soldaat, die dan strijdt en lijdt, zal het ook voor ons — en ik zeg het heden zonder voorbehoud — hij zal het ook voor Jezus' kerk doen” ¹⁰⁴). Deze brief wekte een storm van verontwaardiging in de Deutsche pers en had een verbod van al Barth's boeken ten gevolge. Op een vergadering in Bazel, waar deze vraagstukken in 1938 ter sprake kwamen, verklaart Barth, dat van de theologen gevraagd wordt, hoe de kerk over de nationaal-socialistische wereldbeschouwing moet denken. In 1933 was het nog mogelijk zich van een oordeel te onthouden, maar nu is de situatie grondig veranderd. Want de Staat is geworden tot tegen-kerk. Het protest der kerk moet zich richten tegen de nieuwe religie, maar eveneens tegen den staatsvorm, omdat de kenmerken van de echte Overheid niet meer te ontdekken zijn. Het verzet mag echter niet alleen negatief zijn. We moeten ook bidden en werken voor het herstel van den juisten staat. Er is een weg van de kerk naar den arbeid voor den juisten staat. De grens tusschen tyrannie en orde viel in September samen met de Tsjechische grens. Het is onjuist te meenen, dat de kerk op grond van haar theologie niet een politiek oordeel zou mogen uitspreken. Ze moet op politieke vragen een eigen antwoord zoeken ¹⁰⁵).

In een brief aan de Protestanten in Frankrijk van December 1939 stelt Barth zelfs de verwijtende vraag: „Pourquoi les représentants et les organes du mouvement oecuménique des Eglises sont-ils restés si diplomatiquement muets pendant toutes ces dernières années et même pendant ces derniers mois, si lourds d'évènements désastreux? Comme si l'Eglise n'avait plus à remplir l'office prophétique de Jésus-Christ?” En hij voegt er de merkwaar-

¹⁰³) F. GOGARTEN, *Gericht oder Skepsis?* 1937, pag. 79.

¹⁰⁴) Deze brief, overgenomen in „Woord en Geest” dateert uit Sept. 1938.

¹⁰⁵) Zie het verslag in „Het Handelsblad” van 7 Dec. 1938.